

A MAGYAR SZELLEM VILÁGFORGALMA

Etienne Báthory

Roi de Pologne, Prince de Transylvanie.

Hatalmas kötet jelent meg ezen a címen Krakóban, mint a lengyel és magyar Akadémia közös kiadása. Báthory Istvánnak, aki kétségkívül a XVI. század egyik legkimagaslóbb európai alakja volt s akinek uralkodása nemcsak a kis Erdélyt virágoztatta fel, hanem rövid tartama alatt is fényt és dicsőséget adott a hatalmas Lengyelországnak, 1933-ban ünnepelték negyedik centenáriumát. Születésének ezen a négy százados fordulóján határozták el, hogy a nagy uralkodó emlékét hozzá méltó történelmi mű kiadásával örökítik meg és ennek a munkának a kiadását a Lengyel Tudományos és Irodalmi Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia vállalta mint közös feladatot. A magyar Akadémia Csánki Dezső, Áldásy Antal és Lukinich Imre személyében hármas bizottságot küldött ki a terv kivételére. Hasonló célú bizottságot alakított a lengyel Akadémia is Stanislaw Kutrzeba elnöklésével. A magyar rész szerkesztésének gondját Lukinich Imre vállalta, a lengyel részét pedig Jan Dabrowski. Az ő vezetésük és irányításuk mellett készült el a közel hatszáz oldal terjedelmű, folioalakú hatalmas kötet, amelyben a legkiválóbb szakértők tollából kikerült tanulmányok egész sora dolgozza fel Báthory István történetének, erdélyi és lengyelországi szerepének minden jelentős mozzanatát az összes érdekes vonatkozásokra való figyelemmel. A könyv és annak minden munkatársa számolt a tárgyával kapcsolatos legújabb ku-

tatások eredményeivel, sőt bizonyos réseket is be kellett töltnie, ahol ezek a kutatások és eredményeik még hiányosak voltak.

A kötet első tanulmánya család-történeti. Áldásy Antal a legrégebb krónikák és okmányok alapján vezeti le a Szent István korában betelepített két német vitéz, Guth és Keled nemzetségéből származó Báthoryak családfáját, amelyet 1250-től aprólékos pontossággal Werner Móric rajzol meg. Kállay Ubul másik család-történeti tanulmánya a Báthory s a honfoglaló törzsek közül való, Balog Semjén nemzetségéből származó Kállay-család kapcsolatait mutatja ki Lukinich Imre rendkívül érdekes és gondos tanulmányában Báthory István ifjúságát, erdélyi fejedelemmé választását és fejedelemségének történetét írja meg. Bíró Vencel Báthory erdélyi fejedelemségének vallási és iskolapolitikáját ismerteti. Igen érdekes, még kevésbé feldolgozott területen mozog Haraszti Emil, aki Báthory korának magyar zenei életéről fest megkapó képet különös tekintettel a kor két nagy magyar lantosára, Bakfark Mihályra és Bálintra, akikről sok új adatot hoztak napfényre párizsi kutatásai, Szádeczky Lajos pedig a lengyel királlyá választás történetével fejezi be a magyar részt.

A lengyel rész kitér Báthory István rövid, de annál dicsőségesebb uralkodásának minden jelentős problémájára. Itt is magyar szerző kezdi a sort. Divéky Adorján megírja, milyen szerepet vittek a magyarok Báthory uralkodása alatt Lengyelországban. Eduard Küntze a Szent-szék és Lengyelország viszonyát ismerteti. Kasimir Lepszy az akkor is

akut danzigi problémát taglalja, Jan Natanson Leski Lengyelország keleti határainak nagy kérdéseivel foglalkozik. Azután sorra kerülnek Báthory parlamenti, jogszolgáltatási és gazdasági s pénzügyi reformjai és politikája Siemski, Kutrzeba és Jan Ruskowski tanulmányaiban. Thaddeus Glemma abbé a lengyel katolicizmus helyzetét mutatja be Báthory István alatt. Ez a Szentszékről szóló tanulmánnyal egyik legjelentősebb tanulmánya a kötetnek, hiszen Báthory azt a messzemenő tervet forgatta fejében, hogy a jezsuiták segítségével a keleti orthodox egyház és a katolicizmus egységét létrehozza s ezzel bőven rekompenzálja azt a veszteséget, amelyet az Egyházat a protestantizmussal érte. Bár Rettenetes Iván cárral szemben kivívott diadalai segítségére voltak ebben, a terv nem valósulhatott meg, aminek oka részben talán Báthory hirtelen bekövetkezett halála is volt. Az oroszok ellen viselt diadalmas hadjárat hadtörténeti ismertetését Otto Laskowski adja. Színes, gazdag, eleven képet ad Lengyelország kulturális és társadalmi életéről Anton Knot Báthory István udvara, magánélete és halála című tanulmánya. Stepán S. Komornicki pedig a Báthory Istvánról fennmaradt képekről, rajzokról és domborművekről ad kimerítő részletes ismertetést. Egészen kivételes értéke a kötetnek az a gazdag bibliográfia, amelyet Lukinich Imre és Kasimir Lepszy állított össze. A kötet a Krakói Egyetem nyomdájának előkelő kiállításában jelent meg számos illusztrációval és térképpel.

Imre Madách: Människans Tragédi. (*Dramatiskt Dikverk i 15 scener.*) Madách Imre hatalmas drámai költeményének, Az ember tragédiájának valóságos renaissancea van nemcsak nálunk, hanem külföldön is. Egyre-másra új fordításokban jelenik meg. Mohácsi Jenő fordítását a bécsi

Burgtheater is bemutatta, még pedig olyan előadásban, amelynek valóságos színpadtörténeti jelentősége van. Azóta új angol fordítás is jelent meg Charles Henri Meltzertől, amely nemcsak értelmi hűséggel, hanem ragyogó technikai felkészültséggel is ültette át angolra a költeményt. Ez a kitűnő fordítás adta a gondolatot, hogy a tragédiát angol színpadon is bemutassák. Újabb keletű Goga Octavian szintén kitűnő román nyelvű Madách-fordítása. Most pedig svéd nyelven jelent meg a magyar drámaköltészetnek ez a remeke, mégpedig olyan kiadásban, amely nagyjelentőségű irodalmi és könyvészeti eseménnyé is teszi a tragédia svéd megjelenését.

A fordítás nehéz munkáját Leffler Béla, a skandináv nyelvek kiváló magyar ismerője végezte nemcsak az eredeti, minden finomságát követő gondos hűséggel, hanem olyan technikai és művészi felkészültséggel is, amely a Tragédia svéd fordítását egy csapásra népszerűvé fogja tenni az északi országokban. Leffler Béla a külső formában is mindenütt híven követte az eredetit. A rimes részeket is megtartotta, sőt pompásan csengő rímekkel adta vissza.

Leffler Béla ezenkívül bevezetést is írt a kötethez. Gondos, szép tanulmány ez, amelyben Madách Imre egyéniségét és írói portréját rajzolja meg, majd behatóan elemzi a Tragédiát és végül röviden felvázolja színre alkalmazásának történetét.

A kiadás szépségét emelik Buday Györgynek, ennek a költői képzeletű, bravuros technikájú és rendkívül termékeny magyar grafikusnak fametszetei. A fametszet a legartisztikusabb és legelegánsabb könyvdísz. De Buday György még az általános artistikumon is túljeljesztette és egyénivé tette fametsző művészetét. Metszeteiben, még a kisméretűekben is, monumentalitás és misztikus mélység van. Erős és túltengő fekete ala-

pon kevés fehér vonalkázással hozza ki a rajzot és a plasztikus formákat is. A tragédiához kétféle méretű rajzot készített. A közvetlen, tehát az égben és a paradicsomban játszódó jelenségekhez egész oldalas nagyobb lapokat és az álmképekhez szinte miniatűr rajzokat. Azért ezeken a miniatűrökön is sokszor egészen hatalmas tömegeket mozzgat. Megragadó az első kép fénybe felkapaszkodó, szárnyait impozánsan kiterjesztő angyalkarának képe. Körül a sötét űrben már keringnek a fényforrást kereső világgolyók és holdak. Lenyűgöző erejű a sötét angyalnak, Lucifernek képe is hatalmas fekete szárnyával, mely mint gyászlobogó leng mögötte. Brutális karmos keze, mely az előtérben kissé nagyobb méretet kap, mint komor és súlyos végzet mutat előre az ember tragikus sorsútjára. Az álmképek metszetei közül az egyiptomi, az egyik bizánci, a francia forradalmi kép és az űrben lebegő Ádám és Lucifer legerőteljesebbek. Rendkívül markáns és kifejezésteljes Madách Imrének a kötet első oldalán elhelyezett portréja.

A kötet végén rövid jellemzését kapjuk Buda Györgynek és grafikus művének, majd a Madách-irodalom és a Madách-fordítások bibliográfiáját közli. Az utóbbiból Fóti Lajos francia fordítása kimaradt.

Archivum Europae Centro-Orientalis. Ezen a címen szerkesztő bizottság közreműködésével Lukinich Imre szerkesztésében poliglott folyóirat jelenik meg. A folyóirat a Pázmány Péter tudományegyetemen legutóbb alapított Kelet-Európai Történelmi Intézet hivatalos folyóirata. Célja elősegíteni a keleteurópai kutatások nemzetközi tudományos munkáját. A szerkesztő bizottság tagjai: Bajza József a horvát történelem és irodalom, Györffy István a magyar néprajz, Melich János a szláv nyelvészet, Moravcsik Gyula a bizánci filológia,

Németh Gyula a török filológia és Tamás Lajos a román filológia tanára. Most jelent meg egy impozáns kötetben az első négy szám. Négy nagyobb tanulmányt közöl ez a kötet. Az elsőt Tamás Lajos írta Dácia lakosságának kialakulásáról. A másodikban Kniezsa István Pannonia és az Északi-Kárpátok pszeudorománjaival foglalkozik. Rásonyi László a román állam kialakulásának történetét és Besszarábia eredetét írta meg, Jónás Elemér a magyar Alföldön talált szarmátzajig érmeleletek dél-oroszországi vonatkozásait fejtegeti. A kötetet kritikai beszámolók egészítik ki.

Rónai András: Közép-Kelet-Európa politikai határainak élettana. Rónai András könyve az új geopolitikai tudomány érdekes és meggyőző erejű fejezete. Rónai a világháború után keletkezett Kelet-Közép-európai államok határait veszi vizsgálat alá, miután elméletileg kifejti melyek a politikai határok tartósságának tényezői. Kimutatja milyen területek alkotnak szoros politikai egységet és végül megállapítja, hogy azok, akik a világháború után az új államok határait megvonták, nem számoltak e területen élő népek berendezkedésében adott bonyolult problémákkal. Ezért van az, hogy az új politikai határok homlokegyenest ellenkeznek a tartós történelmi határokkal, amelyeket a századokon át folyó életközösség fejlesztett ki. Az új határokat tisztán etnikai alapokra akarták helyezni, — de még ez is hibásan történt. Mert ezen a területen még pontos nyelvi határokat sem lehet kijelölni. És még ha lehetne, akkor sem volna szabad megtenni, mert a lakosság nyelvi csoportosulásai nem esnek egybe más összetartó tényezők vonzási síkjával, amely tényezők sokkal jelentősebbek különben az állami együttélés szempontjából. Nem nehéz megjósolni, hogy ezek a jelenlegi határok nem fognak szere-

pelni azokon a határtartóssági térképeken, amelyeket néhány század mulva valamelyik szaktudós kiad. Ezek a határok rövidesen el fognak tűnni, mert elviselhetetlenül szűk ketrecekbe zárnak be élő népeket, mert megakadályoznak minden nagyobb távlatú intellektuális, gazdasági és politikai fejlődést és mert állandóvá teszik a népek közt a meghasonlást, nyugtalanságot és idegességet. Az érdekes tanulmányt térképek és grafikonok teszik szemléletessé. A kötet a Politikai Tudományok Intézetének és a Magyar Statisztikai Társaság kiadása.

Halász Albert: Középeurópai államok című érdekes geopolitikai és statsztikai műve is ebbe a tárgykörbe tartozik. Eddig a hét füzetre tervezett műnek első füzete jelent meg, amely Európával foglalkozik. Színes térképek és grafikonok sorozata ez, amely először bemutatja az európai államok határait a népvándorlás óta, kimutatva, hogy a határok az egyes korok erőviszonyainak megváltozása után újra visszatérnek. Míg a második rész Európa politikai és gazdasági befolyását mutatja a többi földrészre. A pompás kiállítású füzet meggyőző erővel igazolja, hogy csak a dunavölgyi kérdés helyes megoldása biztosíthatja tartósan Európa békéjét.

A Svéd Magyar Társaság Göteborgban február 19-én igen sikerült Liszt-ünnepséget rendezett. Axel Romdahl múzeumi főigazgató, egyetemi tanár mondott megnyitó beszédet, amelyben Liszt zenei jelentőségét méltatta. Majd Leffler Béla tartott érdekes előadást Liszt gyermekkoráról. Végül Steen és Pahn göteborgi úriasszonyok mutattak be zongorán néhány Liszt-művet. Már-

ciusban Stockholmban volt nagyszabású ünnepség ugyancsak ennek a társaságnak rendezésében. Ezen Fischer Annie, a kiváló magyar zongoraművész nő működtött közre és Ally Helmann svéd énekesnő, aki Liszt Ferencnek több dalát adta elő.

Előadás Magyarországról egy dán laktanyában. Igen érdekes előadást volt a hágai Frederik tüzérszázárnyában. Az estet H. J. I. W. Durst-Britt holland tüzérkapitány rendezte, aki a múlt évben feleségével együtt részt vett a dunántúli távlovaglason. Az esten maga a tüzérkapitány mondott bevezető szavakat, amelyekben röviden ismertette hallgatóságával Magyarországot. Azután zongorához ült és eljátszotta a magyar himnusz. Azután felesége tartott hosszabb előadást a távlovaglás megkapó benyomásairól. Előadását vetített képekkel is kísérte.

A Nasza Prysłóśé című nagy lengyel revü október, november, december havi hármasszáma több magyar vonatkozású cikket közöl. Rendkívül érdekes dr. Jan Bobrzinsky nagyszabású tanulmánya a bolsevizmus elleni szövetségről. Bobrzinsky rámutat a marxista eszmék terjedésének veszedelmére és erősen kardoskodik egy bolsevistaellenes közeledés mellett Lengyelország, Magyarország és a Német Birodalom közt. Csatlakozhatnék ehhez az ántánthoz esetleg Olaszország is. Nemkülönben Románia, ha a király programja érvényesülne ott és nem Titulescué. Cikket közöl a folyóirat Divéky Adorjánról is a magyar és lengyel államérdek történelmi alapjai címen. Schummek E. M. pedig Utam Magyarországra címen számol be magyarországi benyomásairól.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.

Helyettes szerkesztő: KÁLLAY MIKLÓS.

Stephanenum nyomda r. t. — A nyomdáért felelős: IFJ. KOHL FERENC.